עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ד מהל' בית הבחירה הלכה ו:
ב ב מיי' שם פ"א הל"ח:
ג ג מיי' שם פ"ד הלכה ו:

* * *

פי' הרא"ש

הן והיינו דקאמר בריש עירובין [דף ג.] [מאי אמלתראות א"ר קיני כמו קיני עופות עשויין לנוי ות"א] פסקי דארזא שהיו קורות גדולים משוקעים בבנין לנוי [א] והיתה עד פתח התחתונים מכל צד על הפתח אמה נמצא ארכה כ"ב אמה כי פתח האולם היה רחב כ' אמה נמצאת העליונה שלשים אמות: ונדבך. פי' שורת אבנים היתה בין כל א' וא': **ח כדי שלא יבעטו.** כלומר שלא יעשה הכותל כי האולם היה גבוה ואין בו עלייה שיהיו התקראות מחזיקים הכתלים ולכך הוצרכו לקבוע כלונסאות של ארז מכותל לכותל להחזיק הכתלים: היו קבועים בתקרות [האולם]. (השלם) ומגיעות עד סמוך לקרקע ופרחי כהונה אוחזין בהן ומטפסין ועולים ורואים את העטרות שבחלונות החלונות עשויות כיפות מוזהבות ולויירות ושלות כעין עטרות ורואין אותן אם צריכות תיקון ואין לפרש שעולים לטייל ולראות בעיין דהא תנן לקמן [פ"ד מ"ה] דמשלשלין האומנין בתיבות כדי שלא יזונו עיניהן ואע"ג דליכא מעילה בקול ומראה וריח איסורא מיהא איכא: **שנאמר והעטרות תהיה.** ק"ק דהכא משמע דהן עטרות לא היו אלא חלונות מוזהבות עשויות כמין עטרות והא כתיב לעיל מהאי קרא ולקחת כסף וזהב עטרות ושמת בראש יהושע כה"ג אלמא שהיו עטרות ממש שנותנין על הראש וי"ל דב' דברים (היה) ליוה הנביא ליקח כסף וזהב לעשות עטרות חלונות מוזהבות ועוד ליוה שישימו ליהושע בראש להיות כהן גדול וכן נראה נמצא בשם רבי קלונימוס איש רומי: **גפן של זהב.** פרשתי משנה זו בתמיד פ' ראוהו אחיו:

[ע"כ שייך לע"א]

הדרן עלך המזבח

פתחו של היכל כו' שתים בפנים ושתים מבחוץ. אצל מזוזת הסמוכות לאולם כי עובי הכותל ההיכל היה ו' אמות: **שנאמר שתים דלתות להיכל ולקדש.** להיכל היינו לצד חוץ ולקדש היינו לצד פנים: **החיצונות נפתחות** לתוך הפתח. ומכסות עביו של כותל ה' אמות ונשאר אמה לב' המזוזות: **בתוך הפתח היו עומדות.** ג) ד' תלונות נפתחו עביו של כותל הפנימית פתחו לצד חוץ והחיצונות לצד פנים והיו נקפלות לאחוריהם: **כמין איצטרופומא היו.** פי' הדלת היתה נקפלת לאחוריה כמין פנקסי' (אחרי הדלת) ג) הנקפלות: **אלו ב' אמות ומחצה.** כשנקפל דלת ה' אמות הוי ב' אמות ומחצה: **שתים מוסבות.** משמע שהיו נקפלות וכן שתים לדלת אחת והיו שתים דלתות חלויות במזוזות כלפי פנים ונקפלות ומכסות ב' אמות ומחצה מכאן ומזוזה חצי אמה מכאן: **ב נטל את המפתח ופתח את הפשפש.** כדתנן [דף לו:] מס' שתי מפתחות היו א' [שהוא] יורד לאמה השחי וא' [שהוא] פותח כיון: **ר' יהודה אומר בתוך עוביו של כותל היה מהלך.** כלומר הכניסה עד שנמצא עומד בין שני השערים: **ופתח את החיצונות מבפנים.** לצד ההיכל והפנימיות לצד האולם: לפתוח

פתחו של היכל. שתים מבפנים. בשפת עובי הכותל שבפנים לצד הבית ושתים מבחוץ לשפת עובי הכותל של צד האולם: להיכל ולקודש. להיכל כלפי חוץ ולקודש כלפי פנים: החיצונות נפתחות כו'. וכמין איסתרמיטא דרבי יהודה פי' רבינו זכור לטוב יפה יפה במשכנות יחזקאל על המקרא: **ב** לשער הגדול. ההיכל: פשפש. פנסטרו"ן: נטל. הכהן את המפתח בשחרית ופתח את הפשפש שבצפון השער הגדול ונכנס להתא לאחד מן התאים שבזוית צפונית מזרחית של היכל הוא האחרון שבשורה והיא מקלת אללו כנגד עובי כותל היכל חקקו כותלו של היכל כנגד התא ועשו פתח בתא שיכנס ממנו לעובי כותל ההיכל עד שמגיע לפשפש הצפוני שאצל שער הגדול הרי שיכול ליכנס מפשפש להתא ועוד עשו לו פתח לאותו התא כנגד אלל ההיכל ונכנס מהתא להיכל ופותח שם דלתות פנימיות של היכל ושוב דלתות חיצוניות שלו וזהו לרבנן דלקמן חמשה פתחים היו לאותו התא אחד לפשפש ואחד להיכל ולרבי יהודה לא היה צריך התא לשני פתחים הללו שהרי מפשפש היה נכנס בעובי כותל היכל ומהלך בעוביו לצד הדרום עד שעומד בין שני זוגות שערים שבשער הגדול ופתח חיצונות מבפנים ממקום העובי שהוא עומד שם ופנימיות של צד היכל פתח מבחוץ מקום רגליו קרי חוץ כלפי הפנימיות. רבי יהודה לא בעי להאי תא אלא ג' פתחים כשיעור לחביריו אלא אחד מהם למסיבה כמפורש להלן ואף בבנין יחזקאל ה' אמות מונח לפני התא האחרון מכוון אללו כנגד עובי כותלו של היכל לפי החשבון ואפשר להעמיד לו שני פתחים אחד לפשפש וא' להיכל בדברי הימים וה' פתחים לו: **ג** [ג] חמשה ע"ג חמשה וחמשה על גביהם. רוחב התא מפורש לפנינו התא שם וכותל התא ממש בין תאי המערב בין תאי הצפון אבל לאורכו לא ניתן בו שיעור לא במשנה ולא במקרא [ג] ולפי חשבון הגבול צריך רבינו מנחם ג"כ ליתן ט"ו אמה בין אורך התא וכותל ואין במקרא אלא שלשה ושלשים תאים א' מן למערב על פני כל הבית וחמשה לדרום וחמשה לצפון ויונתן כך תירגם חד עשרי דסידרא וי"א אלל מה על גב זה כן הגיה רבי: **ובקרן מזרחית צפונית.** כלומר בתא שבקרן מזרחית צפונית של היכל היו חמשה פתחים אתאן לרבנן: **אחד לפשפש ואחד להיכל.** כבר פירשנו לדבריהם: **ואחד למסיבה.** תנא לקמן מסיבה היתה עולה מקרן מזרחית צפונית לקרן צפונית מערבית שבה היו עולין לגגות התאים ומקרא כתב ופתח הצלע למוגה פתח אחד לדרך הצפון ופתח אחד לדרום ואומר אני בקרן זוית של צלע זה האחרון בצפונית מזרחית שלו עשו לו פתח במורשא דקרנתא הרי התא הוא פתוח למוגה שלפניו במזרח פונה לדרך הצפון שהקרן זוית ממש שני צדדין ורגל המסיבה שם הוא בקרן הצפון שמהלכת בצידי התאים כולם ורגליה כלין בקרן התא הזה נמצא פתח הקרן ממנו עולין למסיבה הרי המשנה והמקרא מכוונים ואם לא היה מונח בבית שניתן הפתח כולו לצפון התא והיינו אחד למסיבה דמתני': **ד התחתונה.** התא התחתונה: ה' רוחב ורובד שש. שיעור התיקרה שע"ג שם אמות שהקורות כונסות במגרעות החומה של היכל אמה אחת לכך נמצאת האמצעית שש רחבה ורובד שלה היא תקרה עליונה של אמצעית שכונסת היא אמה בחומה יותר מתיקרה של תחתונה לכך נמצאת העליונה רוחב שבע: **ה לגגות התאים.** לראות בבדק הבית: ה"ג הולך כל פני הצפון של היכל דרך גגות התאים: **היה מהלך בדרום.** היכל מעל גגות התאים עד שהוא מגיע בנין קדש הקדשים ובין ההיכל ושם פתח לעליות תקרה ומעזיבה שעל כל אורך סיפון הבית שמגפנים ובפתחה של עלייה כפים על המערכה היו שני כלונסות זקופות למעלה כלפי גג הבית ובין הכלונסות שליבות שבהן עולין לגגה של עלייה ובראשן פספסין בראשי כלונסות של מטה שראשן העב הופכין למטה וחודו של כלונסות הדק זוקפין למעלה שם היו פספסין וגיזרין מונחין כלפי של אמה טרקסין והן מבדילין בעליה בין עליית ההיכל ובין עליית קדשי הקדשים ובפ' הוליאו לו (דף נב.) אמרו שתים פרכות בדביר וכ' כנגדן בעלייה כדי להפסיק בין ב' עליות: **ולולים.** ארובות פתוחות לעליית קדש הקדשים שדרך שם משלשלין את האומנין למטה בדביר לבדוק סדקי הכתלים וכדי שלא יזונו עיניהם מזיו שכינה מורידין אותן בתיבות: **ו ההיכל מאה על מאה.** מפורש לפניו ממזרח למערב מצפון לדרום ועל רום מאה מפרש עכשיו: **האוטם שש אמות.** המפתן גבוה מהארץ שש אמה כבנין אטום חומה סתומה וצריך לומר מעלות היו באולם שמהן עולים על המפתן ומורדות בהיכל לירד כהן מהמפתן: **גובהו.** [של] כותל מהאוטם ומעלה ארבעים אמה: **אמה כיור.** ציורין וצורות באמה אחת: **ואמתים בית דילפה.** מקום עשו שם אם ידלף הבית יקלח לחוץ: **ואמה תיקרה.** הוא הסיפון ועליה מעזיבה עובי אמה וגובה של עליה מהסיפון ומעלה ארבעים אמה ושוב אמה כיור ואמתים בית דילפה בראש העלייה כמו [ד] בקלע הבית ואמתים תיקרה ומעזיבה למעלה כמו למטה ושלש אמות מעקה סביב גג המעזיבה וגג עשוי על המעזיבה משפע ועולה עד לסוף גובהו של מעקה: **ואמה כלה עורב.** מהמעקה ולמעלה שפודים נעוצין בגג אמה גובהו לכלה ולמימנע העוף מעליו שלא יטנף: ר' יהודה לא לידל לאמה כלה עורב ומגביה המעקה ארבע והרי ק' אמה: **ז** מסיבה וכותלה שמנה הולדת (משם) המים וכותלה שמנה זה שיעור המשנה אבל למקרא צריך לעשותן של עשרה מתוך שממעט ברוחב התא מיכן שכן כתב ורוחב הצלע ארבע אמות הרי מיעט בתאים ארבע אמות מזה ומזה כנגדן הרחיב מסיבה והולדה בד' אמות למלאות ע' רחב בהיכל לאחוריו כך השיב לי רבינו ולמבירי: **והאולם עודף עליו** כו'. מלבד האליפות צריך להרחיב כותלי האולם לצפון כנגד התא להמסיבה והכותל ולדרום כנגד התא והולדת מים וכותלה שהן י"ט אמות מזה ומזה ולורך היה לו כן לחזק ולתקף בנין גבוה כזה שכן שלמה עשאו ק"כ גבוה כדכתיב בדברי הימים אע"פ שגובה הבית בל' כל שכן בני הגולה שהרימו היכל ק' והם עשו באולם ושוב נדבק בכותלי בית האליפות הרי לך מאה לפניו: **סבינים.** בלשון ערבי חלפא: **צר מאחוריו.** ע' אמה: **ורחב מלפניו.** ק' אמה:

עוד יתבאר בפרק הזה שעוביו של כותל ההיכל היה משש אמות וכבר אמר שרחבו של פתח י' אמות לפיכך כשיהו לו ב' דלתות בכל דלת ה' אמות כשיפתחו ב' הדלתות לפנים יתכסה עובי הכותל וישאר ממנו אמה וכן השני דלתות הפנימים חוזרות אל פני הבית ונקפלות אל הכותל כלפנים ומתכסה מה שאחורי הדלתות ואמר רבי יהודה שכל דלת מהם היה מפורקת והיא נקפלת לשנים כגון דבר פלוני ודימה אותו לצורה מפורסמת אצלם והיו הארבע דלתות נפתחות לפנים מן הפתח כן ולפי שכל דלת מהן נקפלת לשנים כגון [ג]המפורסמת אצלינו היום לכל הבתים היו בו אמתים וחצי וכן באחרים שבפנים כמו שיתבאר בצורה זו (יג) והאמה הנשארת מעובי הכותל היתה מזוזה של חצי אמה מבפנים ומזוזה של חצי אמה מבחוץ וכל זה בעוביו של כותל הפתח אח"כ הביא ראיה על זה שכל דלת מהד' היתה מתחלקת לשנים ומחוברת לחוליות כדי שתהא נקפלת מפסוק זה ממה שאמר שתים לדלת אחת ושתי דלתות לאחרת ומה שאמר שתים מוסבות דלתות ר"ל שנקפלות כמו שנקפלות הדלתות המחולקות: **ב** הנני מצייר עכשיו ההיכל כולו עם האולם ואכתוב מדותיו באורך וברוחב כמו שיתבאר בפ' הזה ומן הצור' הזאת יתבאר לך כל מה שנזכר מן הביאה לפשפש ההיכל ועוביו והילוכו בעובי הכותל כמו שאומר רבי יהודה זולת זה מאשר יזכור בפ' זה וזו היא [ג]צורתו (יד):

כבר

פתחו [א]של היכל גבהו עשרים אמה ורחבו עשר וארבע דלתות היו לו שתים בפנים ושתים בחוץ שנאמר [א]שתים דלתות להיכל ולקדש החיצונות נפתחות לתוך הפתח לכסות עוביו של כותל והפנימיות נפתחות לתוך הבית לכסות אחר הדלתות [ב]שכל הבית טוח בזהב חוץ מאחר הדלתות רבי יהודה אומר בתוך הפתח היו עומדות וכמין [א]איצטרמיטא היו ונקפלות לאחוריהן אלו שני אמות ומחצה ואלו שני אמות ומחצה חצי אמה ומזוזה מכאן וחצי אמה ומזוזה מכאן שנאמר [ב]ושתים דלתות לדלתות שתים מוסבות דלתות שתים לדלת אחת ושתי דלתות לאחרת: **ב** [ג]ושני פשפשים היו לו לשער הגדול אחד בצפון ואחד בדרום שבדרום לא נכנס אדם בו מעולם ועליו הוא מפורש על ידי יחזקאל שנאמר [ג]ויאמר אלי ה' השער הזה סגור יהיה לא יפתח ואיש לא יבא בו כי ה' אלהי ישראל בא בו והיה סגור נטל את המפתח ופתח את הפשפש ונכנס להתא ומהתא להיכל רבי יהודה אומר בתוך עוביו של כותל היה מהלך עד שנמצא עומד בין שני השערים ופתח את החיצונות מבפנים ואת הפנימיות מבחוץ:

ושלשים

הדרן עלך פתחו של היכל

מסורת הש"ס

א) עירובין ג., ב) שייך לדף לו ע"א, ג) [נ"א ולפי החשבון של רבינו מנחם צריך ג"כ], ד) נקרא יעב"ץ.

* * *

שיטה מקובצת

א] איצטרמיטא ס"א ארצפמטר ס"א איצטבא: ב] כגון הדלתות האלו המפורסמות: ג] היא צורת זה והלכה כת"ק.

* * *

תורה אור השלם

א) וּשְׁתַּיִם דְּלָתוֹת לַהֵיכָל וְלַקֹּדֶשׁ: [יחזקאל מא, כג]

ב) וּשְׁתַּיִם דְּלָתוֹת לַדְּלָתוֹת שְׁתַּיִם מוּסַבּוֹת דְּלָתוֹת שְׁתַּיִם לְדֶלֶת אֶחָת וּשְׁתֵּי דְלָתוֹת לָאַחֶרֶת: [יחזקאל מא, כד]

ג) וַיֹּאמֶר אֵלַי יְיָ הַשַּׁעַר הַזֶּה סָגוּר יִהְיֶה לֹא יִפָּתֵחַ וְאִישׁ לֹא יָבֹא בוֹ כִּי יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בָּא בוֹ וְהָיָה סָגוּר: [יחזקאל מד, ב]

חשק שלמה על פי' הרא"ש א) נ"ל והיתה עולה התחתונה. ב) נ"ל שצ"ל בין פנימיות בין חיצונות עומדות בתוך עובי הכותל הפנימיות נפתחות לצד כו'. ג) נ"ל הנקפלות וז אחורי וע' רש"י יחזקאל מא.

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com